

„Ako hočete vladati nad ljudmi, morate stopiti med nje, ako hočete biti vrhovni voditelji drugih stanov, potem ne smete javno proglašati le koristi svojega stanu.“ Razumeli so ga mladi gospodje kaplani po širni Evropi, in začelo se je živahno socijalno gibanje. Kaplan in župnik sta stopila med delavca, med kmeta, med obrtnika, sta mu jela propovedovati na javnih prostorih, na shodih, kako je treba dvigniti koristi delavstva, kmetijstva, obrtništva — a o sebi nista govorila. In truma ljudstva se oklepa novih propovednikov. V središču naše države, v stolnem mestu Dunaju, so podrli zmagonosno v najkrajšem času dozdevno nepremagljive politiske nasprotnike. Tudi v naši ožji domovini si je pridobila duhovščina politične vsebine s tem, da je opustilo prejšnje teoretično stališče „Rimskega Katolika“ in da se danes smatra voditeljem in buditeljem kmetijstva, delavstva in obrtništva. Tembolj je bil osiguran med Slovenci uspeh duhovščine, ker se ves naš narod ne sestavlja skoraj iz drugih stanov nego iz kmetovalcev, delavcev in manjših obrtnikov, ker pri nas ni še kapitalistov, ni veleposesti, ni velike trgovine in je povsod občutno malo posvetne inteligence.

To vse morajo imeti učitelji pred očmi, kadar hočejo izvesti krepko svojo stanovsko organizacijo. Učitelj se ne sme trgati od ostalih stanov, ne sme poudarjati le strokovne izobrazbe, strokovne organizacije, organizacije učiteljskega stanu kot takega. Slovensko narodno učiteljstvo se mora organizovati tako, da čuti vedno, da je eno prvih činiteljev našega narodnega življenja in da je ono v prvi vrsti poklicano, da tudi v javnem življenju vpliva. Kakor vsakega rodoljuba z veseljem navdaja, da se učiteljstvo združuje širom vse slovenske domovine, da hoče postajati vedno krepkejši in krepkejši, tako se mora tudi poudarjati nedostatek v organizaciji, da se ta premalo ozira na ostale stanove. Naj se trudi učitelj kolikor hoče, da izvede svojo strokovno organizacijo, nikdar ne pride do onega uspeha, ki

last, nje knjižnica?“ — „Pogodil si“, mi odvrne moj razlagatelj.

Zamislil sem se. Moj spremljevalec me strese za ramo in pravi: „Hodiva dalje; tu ne moreva biti, sedaj imajo tu svojo sejo.“ —

„Ali ne morem prisostovati temu zborovanju?“ — „Lahko, samo miren bodi in stopi v ta-le kot; jaz stopim pred Te, in nihče Te ne bo videl, a Ti boš vse lahko opazoval.“ —

Pok — strašno zagrmí. Predramim se iz svojih sanj; preplašen planem kvišku. Stari naslanjač se preobrne po sobi s tako silo, da mu odleti ena noga. Bil sem pri popolni zavesti. Pregledam po sobi, kaj je povzročilo tak pok. Na omari zapazim preobrnjeno steklenico, iz katere vre domači šampanjec, šumeči Prosekar. Poslal mi ga je prijatelj za praznike, in vino je vrglo zamašek iz nje... Hitro pograbim steklenico, iztočim vino v kozarec in ga izpijem na zdravje lepši učiteljski bodočnosti in na zdravje onemu učiteljstvu, ki je dobre volje.

si ga išče. Ako hočeš biti deležen politične moči, moraš biti deležen tudi političnega dela! Tega dela pa boš deležen, ako prestopiš meje strokovne svoje izobrazbe in ako se učiš za javno delo.

Danes vabi politiški in gospodarski položaj učiteljstvo na vsestransko delo. Kakor se je lotila duhovščina agitacije med delavci, obrtniki in kmetovalci, ne poudarja svojega pravega načela, marveč iskaje in kazaje na gospodarski napredek, na materialno izboljšanje; kakor je ona ravno po tem nastopu prišla do vpliva in moči, tako je tudi dana mogočnost učiteljem, da postane važen, da, celo najvažnejši faktor v gospodarski organizaciji. Imeti morajo pred očmi profesorja Masařyka tako zvano „drobno delo“, delo v občini. Človeka boljše izobrazbe v naših krajih sta duhovnik in učitelj. Malo obrtnikov in trgovcev je po naših vaseh dovolj večjih, da bi tvorili društveno načelstvo. Brez duhovnika je malokje mogoča gospodarska zadruga, konsumno društvo, posojilnica i. t. d. Zakaj pa stoji učiteljstvo ob strani, kadar duhovnik prevzame vodstvo vseh teh prvotnih gospodarskih organizmov? Ali ni dolžnost učitelja, da se sam vdeležuje teh organizmov narodnega gospodarstva? Ako pa hoče vplivati in stopiti na stran duhovniku, se mora sam pripraviti za uspešen nastop. Učitelj se mora baviti z gospodarskim vprašanjem, ki je danes na dnevnem redu, mora proučevati zadružniško, kmetijsko, obrtniško in delavsko vprašanje. Lahko rečemo, da je prišla duhovščina tako nanagloma in tako natihoma do uspehov tudi zavoljo tega, ker se vaški učitelj ni bavil z imenovanimi vprašanji. Ostajal je učitelj v šoli, ali izven šole ni se smatral poklicanim, da bi vplival na gospodarja, obrtnika in kmetovalca. Zato se je čutil učitelj naenkrat ob strani, in kakor je rasla moč duhovnika v občini, tako je padala njegova, kakor se je družil kmet, obrtnik in delavec okolo župnika, tako je isti njega zapuščal. Tako gotovo je pa, da bi se ti občani družili okolo njega, ako bi bil pripravljel sistematično delo med njimi. Zakaj pa je toliko posojilnic danes po vsem Slovenskem v rokah župnikov, ako ne zato, ker se učitelj ni bavil s tem vprašanjem? Ali je pa morda očitati učitelju, ako tudi izven šole dela v denarnem zavodu svoje domače vasi? Gotovo se mu bo očitalo od one strani, kateri bo s svojim naraščajočim vplivom na poti. Pravico ima učitelj, da, celo dolžnost ima, da ravno on, in to bolj kakor župnik, v občini, katera mu je izročena, tudi izven šole vpliva na kmeta, obrtnika, kmetovalca in delavca, da jih druží v gospodarska, obrtniška, delavska društva — pod načeli svobode in napredka.

Učitelj in duhovnik.

Clara pacta . . .

I.

V zadnjem času je pričela duhovščina hud boj proti učiteljstvu. Ta pojav, dasi jako žalosten, je popolnoma — naraven, je neobhodna posledica sedanjih razmer med duhovščino in učiteljstvom. Povzročili ga nismo mi, povzročil ga je duh časa.

Dokler je bilo namreč učiteljstvo podrejeno cerkvenim oblastvom, oziroma duhovščini, ni bilo tega boja. To je popolnoma naravno! Kako tudi? Učiteljstvo je moralo delati tako, kakor je hotela duhovščina, in je tudi

delalo tako; saj je bilo vzgojeno v tem duhu. Poleg tega pa tudi ni bil nihče tako nespameten, da bi se boril s svojim mogočnim predstojnikom. K takemu boju je treba samozavesti in poguma, katerega pa nima oni, ki nima ugodnega gmotnega stališča. Da ni bilo staro učiteljstvo v dobrih razmerah, to vemo, in da je materijalno slabo podprt človek boječ, to opazujemo vsak dan. Zato je torej delovalo učiteljstvo v smislu in po željah duhovščine — in vladal je mir. Tako bi bilo še dalje do današnjih časov, da ni šolski zakon iz l. 1869. odcepil učiteljstvo od cerkve in ga s tem odtegnil duhovski oblasti.

Tega zakona nismo mi ustvarili, torej mi tudi ne moremo zato, da nismo več podrejeni duhovščini; pripoznavamo pa lojalno, da se nam ne toži po prejšnjih razmerah.

Ker je torej prej omenjeni zakon učiteljstvo oprostil duhovniške podložnosti in ker imamo sedaj druge predstojnike, katerim moramo ustrezati, (kakor duhovščina svojim,) pač ne more nihče zahtevati, da bi se prostovoljno proglasili sužnjem svečnikov. Mi popolnoma umemo, da vam ni to prav, toda nespametno je od vas javno kazati nevoljo, ako učiteljstvo ne misli in ne dela vselej tako, kakor bi si vi morda želeli. Vajenim svoje mogočnosti in pa prevelike ponižnosti nekdanjih učiteljev, ni se vam niti sanjalo, da bi bilo sploh možno, da se ubogi „šomašter“ postavi kdaj na lastne noge, da se bo drznil imeti kdaj nazore, katerih mu niste vi v glavo ubili, da se bo drznil samostalno misliti, presojati in imeti svoje prepričanje.

Sedaj ste zapazili, da smo vam čez noč zrasli do prsi, in tega ste se prestrašili. Potisniti učiteljstvo v ono nemoč, v kateri je bilo, to je sedaj vaša želja. Dokler je naš konkurent ničev, se ne oziramo nanj, kadar se pa ojači toliko, da bi morda prihajal nevaren, takrat ga hočemo odstraniti. Tudi vi ne potrebujete poleg sebe stanu, kateri bi vam morda tuintam zmedel vaše namene in vam bil na poti pri vašem stremljenju, ker se pa učiteljski stan ne da odpraviti, mu je treba uzeti ugled, potem ni več toliko veljaven in ne več toliko nevaren. Tako ste mislili in pričeli ste boj. No, mi se tega boja ne bojimo! Naša „Zaveza“ vam je tako močna falanga, da je ne prodrete nikdar; poleg tega je duh časa z nami; zato je prihodnost tudi naša! Tem bolj edini bomo stali v tem boju, ker nas je ravno dosedanja edinost privedla do naše veljave. Vaš napovedani boj je prvo javno priznanje od vaše strani, da smo nekaj in da nas je upoštevati. Mi se boja torej ne bojimo, a to prosimo: Poslužujte se pri njem poštenega orožja!

Saj veste, kako denuncijantno je pisal „Domoljub“. Kaj nas briga dunajski pedagogij in kaj Dittes; mi nismo bili njegovi učenci, a vendar ste jo v „Domoljubu“ tako zavili, kakor bi se bilo vse slovensko učiteljstvo navzelo samih Dittesovih idej! Mi se danes ne bomo spuščali v polemiko z „Domoljubom“. Le konstatovati smo hoteli, da je orožje, katerega se vi poslužujete, malovredno in nečastno za katoliškega svečenika! Tisti članki vam ne delajo časti, nam pa škode ne, vsaj pri razsodnih ljudeh ne.

Osvetliti pa hočemo natolcevanja, s katerimi hočete izpodkopati veljavo šoli, nam pa ugled.

„Nova šola je slaba, v nji se ne poučuje prav, učitelji so pa liberalni hlapci“.

V šoli se ne poučuje prav! Za Boga, česa pa ne učimo prav? Če rečemo, da $2 \times 2 = 4$, je to vendar prav;

če trdimo, da stoji solnce na svojem mestu, zemlja pa se suče okolo njega, je menda tudi res; če pripovedujemo, da je Kolumb odkril Ameriko l. 1492., mislimo, da tudi vi tega drugače ne veste. Kaj bi torej ne bilo pravega v našem pouku? Morda celo mislite, da razlagamo v ljudski šoli Kantove teorije ali Schopenhauerjeve ideje — ka-li?

Pa porečete: „Da, učite že prav, toda ne v pravem duhu“. Ta „pravi duh“ je menda katoliški duh — ali ne? Vi torej dvomite, da bi mi poučevali v katoliškem duhu? Gospodje, vzemimo naše tri, v vaših očeh najbolj liberalne učitelje: Dimnika, Gangla in Jelenca. Mislite si, da jih usoda zanese tja kam med divjake. Vzemimo, da so jim divjaki prijazni in da jih trpe med seboj. In če bi si ti učitelji prisvojili jezik tamošnjih prebivalcev ter jih jeli poučevati — kaj pravite, v kakšnem duhu bi neki to storili? Menite, da bi nikdar ne izrekli besede „Bog“? Menite, da bi ne kazali na krasno naravo ter dejali: „Glejte, to je ustvaril Bog in iz nič je vse to naredil!“ Kaj menite, da bi tu ne govorili o vsegamogočnosti, o modrosti, dobroti i. t. d. božji? Kaj menite, da bi ti trije učitelji ne učili tam med divjaki tako, kakor je Kristus učil: Ljubi Boga čez vse, svojega bližnjega pa kakor samega sebe? In če bi imel ta pouk kaj uspeha, bi ves svet rekel, da so trije katoliški učitelji prišli med divjake in da so katoliško vero oznanjevali! Dimniku, Ganglu in Jencu bi ves svet konstatiral, da so katoliki in da poučujejo v katoliškem duhu! Kaj pa doma, menite, da tu drugače delajo? Ne! Vse slovensko učiteljstvo poučuje v pravem, katoliškem duhu!

Pa recimo, da je morda kje učitelj, kateri bi bil toliko nespameten, da bi učil proti veri! Tedaj imate vi kot varuhi verskih naukov dolžnost in pravico, naznaniti dotičnika merodajnim oblastvom. Storite v vsakem slučaju to, in mi vam ne bomo tega šteli v zlo. Nikakor pa ni krščansko, ščuvati narod proti šoli in učiteljstvu in nas natolcevat, da vzgajamo mladino v protiverskem duhu, ne da bi navedli fakt.

Jalove so torej vaše trditve in jalov vaš izgovor, da vam je za vero in da udrihate zato po učiteljstvu, ker so nevarni verskemu prepričanju našega naroda. Vam se le toži po onih zlatih časih, ko ste imeli po naših vaseh in trgih neomejeno hegemonijo. Sedaj je edini učitelj tu, ki vas lahko ovira v vašem političnem stremljenju, in zato ga hočete uničiti.

Učiteljski pravnik.

Priobčuje „Pedagogičsko društvo“ v Krškem.

Da bo „Učiteljski Tovariš“ od novega leta šolsko-politiški list, temu je tudi „Pedagogičsko društvo“ v Krškem z veseljem pritrdilo, zakaj na ta način bo list, bodo društva in učitelji sploh lažje stopili na dan s svojimi političskimi nazori, kar je kolikor toliko vredno, ker je bila že cesarica Marija Terezija šolo proglasila za „politikum“, t. j. za važno državno zadevo. Vendar menimo, da bo nova naloga „Učiteljskega Tovariša“ z novim letom vkljub temu le v tem, da bo branil dobre šolske zakone, branil svobodo učiteljev in šole, zagovarjal učiteljske in šolske pravice. Pri tem je pripravljeno tudi „Pedagogičsko društvo“ podpirati cenjeni list in s tem tudi